مقایسهٔ میزان تحریک جویی افراد سوء مصرف کننده تریاک با افراد بهنجار

محمدعلی گودرزی[1]
دانشور رستمی[2]

چکیده

تحقیقات اخیر نشان داده است که از طریق ارزیابی برخی از متغیرهای شخصیتی می توان به شناسایی افرادی که در معرض خطر اعتیاد به مواد مخدر هستند، پرداخت. شناسایی این افراد می تواند به برنامه‌ریزان اجتماعی کمک کند که به طور اختصاصی چنین افرادی را در شمول برنامه های پیشگیری خود قرار دهند. هدف تحقیق حاضر مقایسهٔ میزان تحریک جویی افراد سوءمصرف کننده مواد با افراد بهنجار است. از این طریق می‌توان متغیرهای شخصیتی مؤثر در گرایش به سوءمصرف مواد را شناسایی کرد. برای این منظور ۳۱ نفر سوءمصرف کننده تریاک با ۳۱ نفر بهنجار از نظر متغیرهای سن، تحصیلات، تحصیلات پدر و تحصیلات مادر همتاسازی شدند. سپس، پرسشنامهٔ تحریک جویی زاکرمن روی آنها اجرا شد. مقایسهٔ میزان تحریک جویی در دو گروه نشان می‌دهد که افراد سوءمصرف کننده مواد در نمرهٔ کلی و خرده مقیاس‌های تجربه جویی و تنوع طلبی نسبت به گروه بهنجار نمرات بالاتری کسب کرده‌اند.

کلید واژگان: اعتیاد، سوءمصرف مواد، وابستگی، تحریک جویی

مقدمه

گرایش‌های اخیر در زمینهٔ تدابیر پیشگیرانه برای ارتقاء سطح سلامتی موجب شده است که توجه دانشمندان به رفتارهای خطر پذیر در بین جمعیت‌های خاصی (بویژه نوجوانان و جوانان) و شناسایی افراد در معرض خطر معطوف شود. از جملهٔ این رفتارها سوءمصرف مواد[3] و الکل است (واگنر[4] ۲۰۰۱). در مطالعات مختلف نشان داده شده است که عوامل شخصیتی می تواند در دست‌زدن به رفتارهای خطرناک نقش مهمی داشته باشند. یکی از این عوامل که نقش آن در سوءمصرف مواد به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته است، ویژگی تحریک جویی[5] است.

۱- استادیار بخش روان شناسی بالینی دانشگاه شیراز
۲- کارشناس روان شناسی بالینی

[3]-Substance abuse
[4]-Wagner, M.K.
[5]-Sensation Seeking

مفهوم تحریک جویی به عنوان یکی از ابعاد شخصیتی، اولین بار توسط زاکرمن[۱] در سال ۱۹۶۴ مطرح شد. افراد تحریک جو، کسانی هستندکه در زندگی به دنبال هیجان، تنوع، تازگی و تجربه‌های جدید می‌روند و از خطرات استقبال می‌کنند. تحریک جویی را می توان به عنوان نیاز به تنوع جویی برای دریافت‌های حسی و شورانگیز و تمایل به پذیرش خطرات جسمانی و اجتماعی به منظور کسب تجارب مشابه تعریف کرد (زاکرمن، ۱۹۷۹). زاکرمن تحریک جویی را با نظریهٔ سطح بهینهٔ انگیختگی[۲] ارتباط داد. هنگامی که فردی از سطح بهینهٔ انگیختگی برخودار نباشد، تلاش می کند که با جستجوی تحریکات حسی در محیط خود به سطح بهینهٔ انگیختگی دست یابد. فرد تحریک جو کسی است که برای نگهداری سطح بهینه‌ای از انگیختگی به تحریکات و تجارب جدید، متنوع و پیچیده نیاز دارد. شخص تحریک جو در برابر تجارب و محرک های تکراری زودتر از افراد دیگر خسته و درمانده می شود. او در برابر تحریکات درونی حساس‌تر و در برابر ممانعت‌های بیرونی کم تحمل‌تر است (زاکرمن و بون[۳]).

برای اندازه گیری میزان تحریک جویی افراد، زاکرمن مقیاسی را تهیه کرد که بعدها به نام مقیاس تحریک‌جویی[۴] زاکرمن معروف شد. زاکرمن (۱۹۷۱) در تحلیل عاملی مقیاس خود به ۴ عامل زیر دست یافت: هیجان طلبی و ماجراجویی[۵]، تجربه جویی[۶]، بازداری زدایی[۷] و ملال‌پذیری[۸].

زاکرمن (۱۹۹۴)، تعدادی از مطالعات را مورد بازنگری قرار داد که رابطهٔ بین تحریک جویی و سوءمصرف مواد را بررسی کرده بودند. نتایج این مطالعات حاکی از آن بود که مصرف مواد با نمرات بالا در عامل‌های تحریک جویی رابطهٔ مثبتی دارد.

فورتن[۹] و همکاران (۱۹۹۹) نشان داده‌اند که بین بعد هیجان جویی و ماجراجویی و سوء مصرف

---

[۱] -Zuckerman
[۲]- Optimal Level of Arousal theory
[۳]-Bone
[۴] - Sensation Seeking Scale
[۵]- Thrill and adventure seeking
[۶] -Experience Seeking
[۷]- Disinhibition
[۸]- Boredam Susceptibility
[۹]- Forthun

مواد رابطه مثبت وجود دارد. کپستاین[۱] (۱۹۹۹) نشان داد کـه عوامـل بـازداری زدایـی و هیجـان طلبی و ماجراجویی برای مصرف مواد در نوجوانان در شمار عوامل خطر عمده محسوب می‌شـود. فرنکوز[۲] و همکاران (۲۰۰۳) نیز نتایج مشابهی را در گروهی از مصرف کننـدگان تریـاک گـزارش داده‌اند. میشل[۳] (۱۹۹۹) نیز نشان داد که افراد سیگاری از لحاظ تکانشی بودن و میـزان تحریـک جویی از گروه بهنجار بالاترند. به اعتقاد زاکـرمن (۱۹۸۳)، بعـد هیجـان‌طلبـی و مـاجراجویی بـا رفتارهای خطرپذیر مثبت[۴] در ارتباط است، ولی ر ابطهٔ ضعیف‌تری با رفتـار خطرپـذیر منفـی دارد (هانسن و بریویک[۵]، ۲۰۰۱).

واگنر (۲۰۰۱) نشان داد که تحریک جویی به طـور معنـی داری سوءمصـرف مـواد را پـیش بینی می کند. سگال و سینگر[۶] (۱۹۷۶) نشان دادند که مقیاس تحریک جویی می تواند افـرادی را را که مواد مصرف می کنند از آنهایی که مواد مصرف نمی کنند متمایز کنـد. تحقیقـات مختلفـی نشان داده اند که بین متغیرهای مصرف مواد و و مقیاس نوجویی[۷] پرسشنامهٔ شخصیتی سه بعدی بعدی کولینگر[۸] (۱۹۸۷) رابطهٔ نیرومندی وجود دارد و مصرف کنندگان مواد در مقایسـهٔ بـا افـراد بهنجار در مقیاس نوجویی نمرهٔ بالاتری می آورند. علاوه بـراین، افـراد سـیگاری نیـز در مقیـاس نوجویی نمرات بالایی کسب می کنند و نمـرات بـالا در مقیـاس تحریـک جـویی و نوجـویی بـا افزایش شدت اعتیاد همبسته بوده اسـت (بـه نقـل از هلمـاس[۹]، دانـی[۱۰]، آرفکـن[۱۱]، هندرسـن[۱۲]، شاستر[۱۳]، ۲۰۰۱).

---

[۱]- Kopstein, A.N. Michell,G
[۲]-Franques, P.U.
[۳]- Michell, G.
[۴] - Positive risk behavior
[۵]- Hansen, E.B.& Breivik,G.
[۶]- Segal, B.& Singer,J.L.
[۷]-Norelty Seeking
[۸]-Clonigers tridimensional Personality Qvestionnaire (TPQ)
[۹]-Helmust, t.c.
[۱۰]-Downey,K.K.
[۱۱]-Arfken,C.L.
[۱۲]-Henderson
[۱۳]-Schvster,C.R.

ویژگی‌های تحریک جویی و نوجویی با بازگشت[۱] به مصرف‌مواد نیز مرتبط بوده است. مزاروس[۲] مزاروس[۲] و دیگران (۱۹۹۹) دریافته‌اند که نمرات بالا در مقیاس نوجویی، بازگشت را در مردان سم‌زادیی شده الکلیک پیش‌بینی می‌کند. همچنین، کراویتس[۳] و دیگران (۱۹۹۹) نشان‌داده‌اند که که افراد دارای نمرات بالادر مقیاس نوجویی به احتمال بیشتری از برنامهٔ درمانی وابستگی به الکل کنار می‌کشیدند.

کپستاین[۴]، کرام[۵]، سلنتابو[۶] و مارتین[۷] (۲۰۰۱)، در گروهی از دانش آموزان کلاس‌های هشتم هشتم و یازدهم نشان دادند که عامل شخصیتی بازداری زدایی توانست رفتارهای مصرف سیگار و حشیش را پیش‌بینی کند، امّا خرده مقیاس هیجان طلبی و ماجراجویی رابطه‌ای را با مصرف سیگار و حشیش نشان نداد.

نتایج تحقیقات فوق نشان می دهد که سازهٔ تحریک جویی، می تواند مفهوم مهمی در شناسایی افرادی باشد که در معرض خطر اعتیاد قرار دارند. با وجود این، همان گونه که در تحقیق گودرزی(۱۳۸۲، به روش های اندازه گیری مراجعه کنید) گزارش شده است، به دلایل تفاوت‌های فرهنگی عامل‌های سازه تحریک جویی در کشورهای مختلف می تواند متفاوت باشد. به همین دلیل، میزان تأثیر این عامل‌ها در پیش بینی رفتارهای خطرجویانه نیز می تواند متفاوت باشد. بنابراین، هدف بررسی حاضر این بود که مشخص کند که افراد سوءمصرف کننده مواد در کدام یک از عامل های مقیاس تحریک جویی (نسخهٔ ایرانی) با افراد بهنجار تفاوت می‌کنند. بدیهی است که با شناخت این عامل‌ها بهتر می‌توان افراد در معرض خطر اعتیاد را شناسایی کرد و اقدامات پیشگیرانه را به صورت هدفمندانه‌تر و اختصاصی‌تری برنامه ریزی کرد.

۲- روش

۱-۲. آزمودنی ها

---

[۱] -Relapse
[۲]-Meszaros, K.
[۳]-Kravitz, H
[۴]- Kopstein, A.N.
[۵]-Crum,R.M.
[۶]-Celentano,D.D.
[۷]-Martin,S.S.

جامعه آماری در این پژوهش شامل افراد سوءمصرف کننده تریاک در شهرستان نورآباد ممسنی بود. از بین افراد فوق ۳۱ نفر از آنها که ملاک های وابستگی به مواد را بر اساس معیارهای تشخیصی DSM-IV داشتند، به تصادف انتخاب شدند. افراد گروه بهنجار که به عنوان گروه گواه انتخاب شدند از لحاظ متغیرهای سن، جنس، تحصیلات، تحصیلات پدر و مادر با گروه سوءمصرف کننده مواد جور شدند. ملاک‌های عدم شمول برای گروه سوءمصرف کننده مواد شامل نداشتن سابقهٔ مشکلات روانپزشکی و استفاده از مواد مخدری به جز تریاک بود. ملاک‌های عدم شمول برای گروه بهنجار شامل نداشتن سابقهٔ مصرف سیگار یا مواد مخدر و نداشتن بیماری روانی بود.

۲-۲. روش های اندازه گیری :

ابزارهای به کار گرفته شده در این پژوهش عبارت است از :

۱-۲-۲. پرسشنامه اطلاعات زمینه‌ای: از آزمودنی‌ها خواسته شد اطلاعات شخصی خودشان را شامل سن، تحصیلات، شغل، وضعیت تأهل و اطلاعاتی راجع به شغل، تحصیلات و سن همسر، تعداد فرزندان و شغل و تحصیلات والدینشان، در یک پرسشنامهٔ محقق ساخته درج کنند. در مورد افراد سوء مصرف کننده مواد اطلاعات دیگری درباره مقدار مصرف روزانهٔ دارو (به گرم)، تعداد دفعات بازگشت یا عود، نوع ماده مصرفی، سن شروع اعتیاد و غیره جمع آوری شد.

۲-۲-۲. مقیاس تحریک جویی زاکرمن: نسخهٔچهارم مقیاس تحریک جویی زاکرمن (فرم چهار، ۱۹۷۱) در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفت. این نسخه از مقیاس تحریک جویی ۷۲ ماده دارد. ماده‌های مقیاس زاکرمن به شکل دو وجهی است. اگر آزمودنی وجهی را انتخاب کند که نشان دهندهٔ تحریک جویی او باشد نمرهٔ ۱ به او داده می‌شود و اگر وجهی را انتخاب کند که نشان دهندهٔ تحریک جویی او نباشد نمره صفر می‌گیرد. جمع نمرات آزمودنی در ماده‌ها، نمرهٔ تحریک جویی آزمودنی را تشکیل می دهد.

پایایی[۱] و روایی[۲] این مقیاس توسط گودرزی (۱۳۸۲) در شیراز مورد بررسی قرار گرفته است. پایایی مقیاس با استفاده از روش همسانی درونی[۳] (آلفای کرونباخ[۴]) برابر ۰/۸۴ برای کل آزمودنی‌ها، ۰/۸۳ برای مردان و ۰/۸۵ برای زنان بود. ضریب همبستگی حاصل از تنصیف[۵] مقیاس برحسب ماده های زوج و فرد برای کل آزمودنی ها برابر ۰/۸۲ ، برای مردان برابر ۰/۸۳ و برای زنان برابر ۰/۸۰ بود. همهٔ این ضرایب در حد مطلوب است و حکایت از پایایی مقیاس دارند. روایی مقیاس تحریک جویی زاکرمن نیز با استفاده از روش روایی همزمان[۶] محاسبه شد. نتایج نشان داد که مقیاس تحریک جویی زاکرمن در جهت پیش بینی شده با خرده مقیاس های انحراف ضد اجتماعی[۷] (Pd) و هیپومانیا[۸] (Ma) پرسشنامهٔ شخصیتی چند وجهی مینه سوتا[۹] همبستگی مثبت و معنی دار دارد (به ترتیب برابر با r=۰/۲۶ ، r=۰/۲۳). علاوه براین، نمرات مقیاس تحریک جویی زاکرمن با خرده مقیاس‌های آزمون‌های خلاقیت تورنس[۱۰] همبستگی مثبت و معنی دار بین ۰/۲۵ تا ۰/۴۰ را نشان داد. در نسخهٔ فارسی مقیاس تحریک جویی زاکرمن به دلیل اشکال در محتوی نوشتاری ماده های ۱۶ و ۴۵ مقیاس، این ماده ها از مقیاس حذف شده اند (گودرزی،). بنابراین، در مطالعهٔ حاضر تحلیل ها تنها با ۷۰ ماده مقیاس انجام شد.

ساختار عاملی[۱۱] مقیاس تحریک جویی زاکرمن نیز در تحقیقی دیگر روی ۶۰۶ دانشجوی دانشگاه شیراز توسط گودرزی (۱۳۸۲) مورد بررسی قرار گرفت. خرده مقیاس های گزارش شده توسط گودرزی (۱۳۸۲) اگر چه از لحاظ مفهومی با خرده مقیاس های گزارش شده توسط زاکرمن مشابهت هایی داشت، تفاوت هایی نیز در برداشت. این خرده مقیاس ها به تفکیک جنس

۱-reliability
۲-Validity
۳-internal Cansistency
۴-Cronbachs alpha
۵-half - spit
۶ -Cancurrent Validity
۷ - Psychopathicdeviation
۸ -Hypomania
۹ -Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI)
۱۰ -torrance tests of Creative thinking
۱۱ -factor structure

به شرح زیر بودند: مردان؛ تجربه جویی، تنوع طلبی، هیجـان طلبـی، مـاجراجویی. زنـان؛ مـاجرا جویی، تجربه جویی، مخاطره جویی و تنوع طلبی، هیجان طلبی.

۲-۳. روش اجراء

به منظور انتخاب افراد مبتلا به سوء مصرف تریاک ابتدا با استفاده از ملاک هـای DSM-IV با آزمودنی ها مصاحبه به عمل آمد و افرادی که واجد ملاک های فـوق نبودنـد از آزمـایش کنـار گذاشته شدند. پس از اطمینان در مورد وجود ملاک های فوق در مورد آزمودنی‌هـای سوءمصـرف کننده تریاک، از آنها خواسته شد تـا پرسشـنامه اطلاعـات زمینـه ای و مقیـاس تحریـک جـویی زاکرمن را تکمیل کنند. پس از انتخاب ۳۱ نفر سوءمصرف کننده تریاک، از ۱۰۰ نفر آزمودنی غیر معتاد که در دامنهٔ سنی افراد سوءمصرف کننده بودند. خواسته شد که دو مقیـاس فـوق را تکمیـل کنند. سپس، از بین این ۱۰۰ نفر، افرادی که از لحاظ سن، تحصیلات و تحصیلات پدر و مادر بـا گروه سوءمصرف کننده مواد برابر یا تقریبا برابر بودند، انتخاب شدند.

۲-یافته ها

آزمودنی‌های این پژوهش در دامنهٔ سنی ۲۰ الی ۴۵ سال بودند. میانگین سنی گـروه سوءمصـرف کننده مواد و گروه بهنجار (M=۳۰/۱ ،SD=۷/۵) با هـم برابـر (M=۳۰/۱ ،SD=۷/۵) بـود. از لحاظ تحصیلات هم هر دو گروه کاملا همتا شده بودند و آزمـون خـی دو نشـان داد کـه تفـاوت معناداری بین دو گروه وجود ندارد (λ^2=۰ ،df=۳،p=۰/۰۰۰) ، بـه جـدول شـماره ۱ نگـاه کنیـد). علاوه براین، آزمون خی دو نشان داد که تحصیلات پدر و مادر آنها بـا یکـدیگر تفـاوت معنـی دار آماری نداشـت (λ^2=۳/ ۷ ،df=۳،p=۰/۴۵ ، λ^2=۱/ ۹۶ ،df=۳ ،p=۰/۵۸) ، بـه جـدول ۱ نگـاه کنیـد). آزمـودنی هـای سوءمصـرف کننـده مـوادی کـه در ایـن پـژوهش شـرکت کردنـد دارای خصوصیات زیر بودند: میانگین سن شروع اعتیاد، ۲۵ سال، میانگین مقدار مصرف تریاک ۲/۳ گرم (SD=۰/۸۰)، میانگین تعداد دفعات ترک۳/۳ بار و میانگین تعداد افراد خـانواده ۲/۴ نفـر. از ۳۱ نفر سوءمصرف کننده مواد ۱۲ نفر مجرد (۳۸/۷ درصد) و ۱۹ نفر متأهل (۶۱/۳ درصـد) بودنـد. از

۳۱ نفر فرد بهنجار نیز ۱۵ نفر مجرد (۴۸/۴) و ۱۶نفر متأهل (۵۱/۶ درصد) بودند. آزمون خی دو تفاوت معنی داری بین وضعیت تأهل دو گروه نشان نداد.

جدول شماره۱
تحصیلات آزمودنی ها و والدین آنها بر اساس مقاطع مختلف تحصیلی

تحصیلات / گروه	بی‌سواد	ابتدایی	راهنمایی	دبیرستانی	دانشگاهی
سوء مصرف کننده ها	۰	۴ (۱۲/۹)	۱۱ (۳۵/۵)	۱۲ (۳۸/۷)	۴(۱۲/۹)
افراد بهنجار	۰	۲ (۶/۵)	۱۰ (۳۲/۳)	۹ (۲۹)	۱۰(۳۲/۳)
تحصیلات پدر سوء مصرف کننده‌ها	۶ (۱۹/۴)	۱۲ (۳۸/۷)	۶ (۱۹/۴)	۶ (۱۹/۴)	۱ (۳/۲)
تحصیلات مادر سوءمصرف کننده‌ها	۱۷ (۵۴/۸)	۸ (۲۵/۸)	۴ (۱۲/۹)	۲ (۶/۵)	۰
تحصیلات پدر گروه بهنجار	۹ (۲۹/۵)	۱۲ (۳۸/۷)	۲ (۶/۵)	۵ (۱۶/۱)	۳ (۹/۷)
تحصیلات مادر گروه بهنجار	۱۴ (۴۵/۲)	۱۳ (۴۱/۹)	۳ (۹/۷)	۱ (۳/۲)	۰

به منظور آزمون فرضیهٔ تحقیق که بیان می‌کرد افراد سوءمصرف کننده مواد در مقایسه با افراد بهنجار از تحریک جویی بالاتری برخوردارند، دو گروه فوق با استفاده از آزمون تی (t) برای گروه‌های وابسته (به دلیل همتا شدن گروه‌ها) در نمرهٔ کلی تحریک جویی و خرده مقیاس‌های آن مقایسه شدند. نتایج این مقایسه ها در جدول شماره۲ درج شده است. همان گونه که نتایج جدول شماره ۲ نشان می‌دهد نمرات گروه سوءمصرف کننده مواد در مقیاس کلی و خرده مقیاس‌های تجربه جویی و تنوع جویی بیشتر از گروه بهنجار است. این نتایج فرضیهٔ تحقیق را مورد تأیید قرار می‌دهد.

جدول شماره۲
مقایسهٔ دو گروه سوءمصرف کننده مواد و افراد بهنجار
در نمرهٔ کلی تحریک جویی و خرده مقیاس های آن

گروه / متغیر	سوءمصرف کننده‌ها	افراد بهنجار	Df	T	P
نمرهٔ کلی تحریک جویی	۳۳/۱ (۷/۸)	۲۵/۴ (۶/۵)	۲۷	۴/۵	۰/۰۰۱
تجربه جویی	۳/۳ (۱/۸)	۱/۶ (۱/۳)	۳۰	۵/۱	۰/۰۰۱
تنوع طلبی	۳/۷ (۱/۷)	۲/۲ (۱/۴)	۳۰	۳/۳	۰/۰۰۲
هیجان طلبی	۶/۹ (۲/۷)	۶/۴ (۲/۳)	۲۸	۰/۹۰	Ns
ماجراجویی	۶/۴ (۲/۳)	۵/۸ (۲/۱)	۲۹	۱/۱	Ns

بحث و نتیجه گیری

هدف این تحقیق مقایسهٔ میزان تحریک جویی در افراد سوءمصرف کننده مواد و افراد بهنجار است. برای این منظور ۳۱ نفر سوءمصرف کننده تریاک با ۳۱ فرد بهنجار از نظر متغیرهای سن، تحصیلات، تحصیلات پدر و تحصیلات مادر همتا شدند. سپس، پرسشنامهٔ تحریک جویی زاکرمن را تکمیل کردند.

مقایسهٔ میزان تحریک جویی در دو گروه نشان داد که افراد سوءمصرف کننده مواد در نمرهٔ کلی و خرده مقیاس‌های تجربه جویی و تنوع طلبی نسبت به گروه بهنجار نمرات بالاتری کسب‌کردند. میزان بیشتر تحریک جویی و تجربه جویی در افراد سوءمصرف کننده مواد نسبت به افراد بهنجار با نتایج تحقیقاتی که زاکرمن (۱۹۹۴) مورد بازنگری قرار داد هماهنگ است. تجربه جویی یکی از خرده مقیاس‌هایی است که ماده‌های آن در بردارندهٔ گرایش به کسب و تجربهٔ طیف متفاوتی از تجارب جدید، هیجان آمیز و خطرناک است که اطلاعات فرد در زمینه آنها ناچیز است.

نمرهٔ بالاتر افراد سوءمصرف کننده مواد در خرده مقیاس تنوع طلبی نسبت به گروه بهنجار، حاکی از یک یافتهٔ جدید در ایران است. خرده مقیاس تنوع طلبی میل فرد به انجام کارهای غیرتکراری و متنوع و جدید را نشان می دهد و از این نظر ممکن است با مقیاس نوجویی پرسشنامهٔ شخصیتی سه بعدی کولینجر وجوه مشترکی داشته باشد. بنابراین، شاید بتوان گفت که این یافته با نتایج تحقیقاتی که گزارش داده است، مصرف کنندگان مواد و افراد سیگاری در مقایسهٔ با افراد بهنجار در مقیاس نوجویی نمرهٔ بالاتری می آورند و این که نمرات بالا در مقیاس تحریک جویی و نوجویی با افزایش شدت اعتیاد همبسته بوده است، همسو می باشد (به نقل از هلماس، دانی،

آرفکن، هندرسن،شاستر[۱]، ۲۰۰۱). همچنین، بعضی از ماده های مقیاس تنوع جویی با مـاده هـای مقیاس بازداری زدایی شباهت دارد و از این نظر یافته حاضـر بـا تحقیقـاتی کـه بـازداری زدایـی بالاتری را در افراد سوءمصرف کننده مواد نشان داده‌است، هماهنگی دارد(مـثلا، کپسـتاین،۱۹۹۹؛ میشل، ۱۹۹۹).

نمرات بالاتر افراد سوءمصرف کننده مواد در خرده مقیاس های تنوع طلبی و تجربـه جـویی مـی تواند در زمینهٔ پیشگیری و درمان اعتیاد هدایت کننده باشـد. مـثلاً، دارجـین و مـک اون (۱۹۹۳) نشان دادند که انجام فعالیت های خطرناک و برنامـه هـای ماجراجویانـه روش هـای مـؤثری در بازتوانی افراد سوءمصرف کننده مواد و جنایتکار است. بدین ترتیب، شاید بتـوان از طریـق فـراهم آوردن تجارب متنوع و گوناگون و آموزش‌های کافی در زمینهٔ مواد مخدر به افـراد مسـتعد کمـک کرد تا بتوانند نیازهای تنوع طلبی و تجربه جویی خود را ارضاء کنند و تمایلات آنها برای رفتن بـه سوی مواد کاهش یابد. تحقیقات آینده باید بررسی کنند که آیا فراهم آوردن چنین تجـاربی بـرای گروه‌های در معرض خطر می تواند موجب کاهش گرایش به سمت مواد مخدر شود.

[۱]-Helmus,T.C.

منابع

۱.گودرزی، محمد علی. (منتشر نشده). **"بررسی ساختار عاملی مقیاس تحریک جویی زاکرمن در شیراز"**. گزارش پژوهشی بخش روان شناسی بالینی دانشگاه شیراز.

۲. گودرزی، محمد علی. (منتشر نشده). **"بررسی ویژگی‌های روان سنجی مقیاس تحریک جویی زاکرمن در شیراز"**. گزارش پژوهشی بخش روان شناسی بالینی دانشگاه شیراز.

References

۱. *Durgin, C. H. & McEwen, D. (۱۹۹۳). "**Troubled young people after the adventure program: A case study**". In M. A. Grass,* Adventure therapy: Theraputic applications of adventure programming *(pp.۳۲۳-۳۳۱). Dubuque: Kendall/Hunt*.

۲. Forthun, I. F., Bell, J. J., Belln, J. & Peek, C. W. (۱۹۹۹). "**Religiosity,, sensation seeking and alcohol drug use in denominational and gender contents. *Journal of Drug Abuse***", ۲۹, ۱, ۷۵-۹۰.

۳. Franques, P. U. Auriacombe, M. U. Verger, M. U. Brisseau-Gimenez, S. U. Grabot, D. U. Tignol, J. U. (۲۰۰۳). Sensation seeking as a common factor in opioid dependent subjects and high risk sport practicing subjects. A cross sectional study. "***Drug and Alcohol Dependence***", ۶۹, ۲, ۱۲۱-۱۲۶.

۴. Hansen, E.B., & Breivik, G. (۲۰۰۱). Sensation seeking as a predictor of positive and negative risk behaviour among adolescents. "***Personality and Individual Differences***", ۳۰(۴), ۶۲۷-۶۴۰.

۵. Helmus, T. C. Downey, K. K. Arfken, C. L. Henderson, M. J. & Schuster, C. R.(۲۰۰۱). Novelty seeking as a predictor of treatment retention for heroin dependent cocaine users. Drug and Alcohol Dependence, ۶۱, ۲۸۷-۲۹۵.

۶. Kopstein, A. N. (۱۹۹۹). Motivational and personality factors associated with adolescent alcohol, tobacco and marijuana use. *Dissertation Abstracts International: Section B*: The Sciences & Engineering, ۶۰ (۴-B), ۱۵۵۸.

۷. Kopstein, A. N. Crum, R. M. Celentano, D. D. Martin, S. S. (۲۰۰۱). Sensation seeking needs among ۸th and ۱۱th graders: characteristics associated with cigarrette and marijuana use***." Drug and Alcohol Dependence***", ۶۲, ۱۹۵–۲۰۳.

۸. Kravitz, H. M. Fawcett, J. McGuire, M. Kravitz, G. S. Whitney, M. (۱۹۹۹). Treatment attrition among alcohol-dependant men: Is it related to novelty seeking personality traits? ***"Journal of Clinical Psychopharmoco-logy***", ۱۹, ۵۱–۵۶.

۹. Meszaros, K. Lenzinger, E. Hornik, K. Fureder, T. Willinger, U. Fischer, G. Schonbeck, G. Aschauer, H. N. (۱۹۹۹). The Tridimensional Personality Questionnaire as a predictor of relapse in detoxified alcohol dependents. The European Fluvoxamine in Alcoholism Study Group." ***Alcoholism and Clinical Experimental Research"***, ۲۳, ۴۸۳- ۴۸۶.

۱۰. Michell, G. Perez, D. F. Falissard, B. Carton, S. Jouvent, R. (۱۹۹۹).Construction and validation of a sensation seeking scale for adolescents.***"Personality and Individual Differences***",۲۶,۱,۱۵۹–۱۷۴.

۱۱. Segal, B. Singer, J. L. (۱۹۷۶). Daydreaming, drug and alcohol use in college students. A factor analytic study."***Addictive Behaviors"***, ۱, ۲۲۷–۲۳۵.

۱۲. Wagner,M.K.(۲۰۰۱).Behavioral characteristics related to substance abuse and risk-taking, sensation seeking, anxiety sensitivity, and self-reinforcement. *Addictive Behaviors*,۲۶,۱۱۵–۱۲۰.

۱۳. *Zuckerman,M.(۱۹۷۱)."**Dimensions of Sensation seeking"***. Journal of Consulting an Clinical Psychology, *۳۶, ۴۵–۵۲.*

۱۴. Zuckerman, M. (۱۹۷۹). Sensation seeking: Beyond the optimal level of arousal. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ.

۱۵. Zuckerman, M. (۱۹۹۴). "**Behavioral expressions and biological bases of sensation seeking"**. Cambridge University Press, New York.

۱۶. Zuckerman, M. Bone, R. N.(۱۹۷۲).What is the Sensation seeking. Journal of Consulting an Clinical Psychology, ۳۹, ۲, ۳۰۸–۳۲۱.